

אוניברסיטת בן גוריון בנגב

הפקולטה למדעי הרוח והחברה

התוכנית הבין אוניברסיטאית בלימודי אפריקה

"סוגיות מרכזיות בהיסטוריה קדם-קולוניאלית של אפריקה"

סמסטר א' תשפ"ה 2024-2025

מרצה: ד"ר גיא רופא

דוא"ל: roufe@bgu.ac.il

מטרתו של קורס זה היא להקנות לסטודנטים הלומדים לתואר ראשון בלימודי אפריקה ידע בסיסי בסוגיות ובתהליכים היסטוריים מרכזיים שהתרחשו ביבשת עד תחילתו של הקולוניאליזם האירופי המודרני ברבע האחרון של המאה התשע עשרה. בקורס יושם דגש על הבנת הבעיות הקיימות בחקר ההיסטוריה הקדם-קולוניאלית של אפריקה תוך בחינה ביקורתית של האופן שבו תהליכים היסטוריים המשותפים לכלל היבשת נבחנו עד עתה במחקר האקדמי. הסוגיות המרכזיות אשר יבחנו במהלך הקורס כוללות בין היתר את סקירת המערכות האקלימיות והסביבתיות והשפעתן על תהליכים היסטוריים באזורים שונים ביבשת תוך שימת דגש על דינאמיקות של שינוי מול דינאמיקות של שימור; הגירות קבוצתיות והגירות יחידים כאחד המפתחות להבנת המורכבות הפוליטית והחברתית של היבשת; הגיוון במערכות הפוליטיות, החברתיות והדתיות שהתפתחו ביבשת; הגדרת זרות ושייכות בקרב חברות באפריקה בתקופה הקדם קולוניאלית; בחינת המאפיינים הייחודיים של מוסד העבדות הפנים אפריקאי בתקופה הקדם קולוניאלית; ביטויים והשלכות של המפגשים בין אוכלוסיות שונות ביבשת ובין גורמים אירופיים עד תחילתו של הקולוניאליזם האירופי המודרני. בחינת הסוגיות הללו תיעשה על ידי הצגת

מקרי בוחן באזורים שונים ביבשת ותוך ניתוח הדמיון והשוני בכל אחד מהמקרים אשר יוצגו. הדרישות מן הסטודנטים הלומדים בקורס זה כוללות נוכחות בשיעורים, השתתפות פעילה בכיתה, קריאה והוכחת בקיאות במאמרים המופיעים בסילבוס, ציון עובר בבחינת המפה וקבלת ציון עובר עבודה המסכמת של הקורס.

חובות הקורס

- בחינה 90%
- נוכחות והשתתפות 10%

מהלך הקורס ותוכן המפגשים

הצגת הקורס ומטרותיו: בעיות מרכזיות בחקר ההיסטוריה הקדם קולוניאלית של אפריקה.

מערכות אקלימיות וסביבתיות והשפעתן על תהליכים היסטוריים באזורים שונים ביבשת.

McCann, James C. "Climate and Causation in African History." *International Journal of African Historical Studies*. 32.3 (1999): 261-279.

הגירות קבוצתיות: תיאוריות מול מציאות.

Oliver, Roland. "The Problem of the Bantu Expansion." *Journal of African History*. 7.3 (1966): 361-376.

מערכות פוליטיות לא ריכוזיות באפריקה הקדם קולוניאלית א': דיון תיאורטי ומקרי בוחן במערב אפריקה.

Horton, Robin, "Stateless Societies in the History of West Africa," in J.F.A. Ajayi & M. Crowder, (eds.), *History of West Africa*. Essex: Longman. 1985. pp. 78-119

מערכות פוליטיות לא ריכוזיות באפריקה הקדם קולוניאלית ב': מזרח ודרום מזרח אפריקה.

The story of Kir and the white spear. (בהיילרן)

מערכות פוליטיות ריכוזיות באפריקה הקדם קולוניאלית א': דיון תיאורטי.

Vansina, Jan. "A Comparison of African Kingdoms." *Africa*. 32 (1962): 324-335.

מערכות פוליטיות ריכוזיות באפריקה הקדם קולוניאלית ב': מערב אפריקה.

Nehemiah Levtzion, "The Early States of the Western Sudan to 1500," in J.F.A. Ajayi and Michael Crowder, (eds.) *History of West Africa*. vol. I. Harlow, Essex: Longman. 1985, pp. 129-158.

מערכות פוליטיות ריכוזיות באפריקה הקדם קולוניאלית ג': מרכז אפריקה ודרום מזרח היבשת.

Maccgaffey, Wyatt. "Changing Representations in Central African History." *The Journal of African History*. 46.2 (2005): 189-207.

בחינת המאפיינים של הגדרת זרות וזרים על ידי קבוצות שונות בתקופה הקדם קולוניאלית.

Skinner, Elliott P. "Strangers in West African Societies." *Africa*. 33.4 (1963): 307-320.

בחינת המאפיינים הייחודיים של מוסד העבדות הפנים אפריקאי בתקופה הקדם קולוניאלית.

Kopytoff, Igor, and Miers, Suzanne D. *Slavery in Africa: Historical and Anthropological Perspectives*. Madison, University of Wisconsin Press, 1977. pp.3-40.

ביטויים והשלכות של המפגשים בין אוכלוסיות שונות ביבשת ובין גורמים אירופיים עד תחילתו של הקולוניאליזם האירופי המודרני.

MacGaffey, W. "Dialogues of the deaf: Europeans on the Atlantic coast of Africa". In Stuart B Schwartz (ed). *Implicit Understandings: Observing, Reporting, and Reflecting on the Encounters between Europeans and Other Peoples in the Early Modern Era*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994. pp. 249-267.

"על החיים ועל המוות" – דיון על מקומם של רוחות האבות הקדמונים במערכות חברתיות ופוליטיות באפריקה הקדם קולוניאלית.

Kopytoff, Igor. 1971. "Ancestors as elders in Africa". *Africa : Journal of the International African Institute*. 41 (2): 129-142.